

Egy dologra még szeretném ráirányítani a figyelmet. Vezérőrnagy elvtárs is szólt előadásában arról, hogy a feltételek nincsenek meg a feladatok újszerű végrehajtásához. Elhelyezési, munkáltatási, ellátási gondokkal küszködik a bv., és a személyi állomány létszáma sem növekszik a fogvatartottak létszámának emelkedésével együtt. Mit jelent ez a biztonság szempontjából? Az ellátási, elhelyezési gondok hiányosságai mindig csökkentik a biztonságot. Ha nem foglalkozunk kellő módon az elítéltekkel, akkor a fegyelem, a rend csorbát szenved. Ezért a hagyományos büntetésvégrehajtási feladatokból ki kell emelni a körletlen folyó munkát, melynek szervezett, kulturált végrehajtásával előzhető meg leginkább a rendkívüli események.

Mindenre kiterjedő részfeladatok ismétlődő sokaságát kell nap nap után elvégezni a rendkívüli események elhárítása céljából. A közelmúltban történt szökés kísérlet is ezt bizonyítja. A szegedi őrszolgálati állomány az elítélteket szállító busz alvázán, szinte maga szöktette meg az egyik elítéltet. Történt ez annak ellenére, hogy a korábbi években már a tököli intézetben is előfordult ilyen eset.

Ezzel a gondolatokkal kívántam kiegészíteni az emlékülésen elhangzottakat. Végül kívánom a büntetésvégrehajtás aktív dolgozóinak, hogy a következő 40 évben még sikeresebben teljesítsék hivatásukból eredő feladataikat.

A munkáltatás fejlődése 1945 és 1970 között

(Dr. Deme Mihály hozzászólása)

A munkáltatás szempontjából a felszabadulás utáni első lényeges intézkedés a 7700/1948. (VII. 18.) Korm. sz. rendelet volt, amely az elítélteket foglalkoztató vállalatok egységes irányítása érdekében létrehozta az IM Gazdasági Igazgatóságát. Ezt követte a 12 780/1948. (XII. 21.) Korm. sz. rendelet, amely a letartóztatott intézetek mellett működő ipari és mezőgazdasági üzemeket szervezte állami vállalatokká. 1949 márciusában két önálló vállalat alakult: az Ipari Vállalat és a Mezőgazdasági Vállalat. Ezek 137 kisebb-nagyobb üzemet fogtak össze.

A büntetésvégrehajtási vállalatok munkájának megítélésénél mindig fő kérdés volt, hogy azok hogyan illeszkednek a büntetésvégrehajtás szervezetébe, hogyan szolgálják a büntetésvégrehajtási célok megvalósítását. Például az 1950. évi II. tv. meghatározta a büntetés célját és egyben megjelölte a bv. szervek feladatait. Előírta, hogy „a büntetést a dolgozó nép védelme érdekében, az elkövető megjavítása és nevelése, továbbá általában a társadalom tagjainak a bűnözéstől való visszatartása végett kell alkalmazni”. Jogszabályban is olvasható volt tehát a nevelési cél.

Az 1956-ban megjelent Bv. Szabályzat rögzítette a szocialista büntetésvégrehajtás alapelveit. A fő hangsúlyt a biztonságos őrzésre és a munkáltatásra helyezte. A Szabályzat egész kedvezményrendszere a munkateljesítményre épült, a büntetési időből is a munkateljesítmény alapján kerültek levonásra meghatározott napok. Ezen a helyzeten javított az 1959. évi 8. sz. BM-utasítás, amely két fő feladatot határozott meg: az őrzést és a nevelést. Végül a 60-as évek legjelentősebb állomásaként az 1964. évi 21. tvr. egyértelműen a nevelést tette a büntetésvégrehajtás elemi teendőjévé.

Melyek gazdasági szempontból a leglényegesebb kérdések, amelyek meghatározták a munkáltatás helyzetét?

— *A foglalkoztatandó létszám.* Ez nem a büntetésvégrehajtástól függ, de a munkáltatási kötelezettség itt csapódik le.

— *A bv. vállalatok kapacitása,* azaz mennyi embert tudunk foglalkoztatni. Köztudott, hogy a bv. szempontjából jobb lenne az elítéltek teljes létszámát a bv. vállalatoknál foglalkoztatni, ha azonban a fogvatartottak létszáma szükségessé teszi, számolni kellett és kell a külső foglalkoztatással is.

— *A termelési profil.* Ez tulajdonképpen a fogvatartottak munkáltatása szempontjából legalkalmasabb profilok, termelési jellegek kialakítását jelenti. Olyan igény sohasem merült fel, hogy minden elítélt számára a legalkalmasabb munkát biztosítsuk. Csak a rendelkezésünkre álló munkába állítási lehetőségek figyelembevételére van mód. (A megoldás mindig, ma is alapvetően anyagi kérdés, hosszabb távon elsősorban a sátoraljaújhelyi ágyneműgyártás és a sopronkőhidai szövöde okoz problémát.)

— *Az elítéltek készítése,* azaz megfelelő díjazása és egyéb ösztönzési formák alkalmazása. Már messze vagyunk attól, amikor az elítéltek napi 2-4 forint, úgynevezett munkajutalomért dolgoztak. A 60-as években kialakult az elítéltek olyan bérezési rendszere, amely serkenti őket a termelésben, alkalmas a tartási költségek megtérítésére, a börtönön belüli szükségletek kielégítésére, a család támogatására és a szabadulás utáni tartalékolásra. A továbbfejlesztés igénye azonban e területen is fontos feladatnak látszik.

Végül szólni kell arról, hogy hol a munkáltatás helye a büntetésvégrehajtásban? Voltak-e torzulások, előtérbe kerültek-e indokolatlanul termeléscentrikus nézetek? Igen, be kell vallani, voltak ilyen időszakok. Sok bíráló érte ezért annak idején a büntetésvégrehajtást. A 70-es évek első felében végül is kialakult egy helyes álláspont, amely a jogszabályok révén gyakorlattá is vált, nevezetesen, hogy a munkáltatás eszköze legyen a büntetésvégrehajtás fő feladatának, a nevelésnek. Az 1966. évi 21. tvr, a gazdaságirányítás 1968. évi reformja és a bv. vállalatokat érintő 2019/1968. Korm. sz. határozat alapján olyan évtizede kezdődött a munkáltatás fejlődésének, amelyre korábban nem is gondolhattunk.

A nevelési szolgálat megalakulása a hatvanas években

(Dr. Mészáros József hozzászólása)

A hatvanas évek elején a büntetésvégrehajtásnál dolgozó vezetők, beosztottak politikai állásfoglalását, szemléletét, szakmai érdeklődését az új iránti érzék, a tenni akarás jellemezte. A bv. munkájának korszerűsítésére alapot adott a párt helyzetetelemzése, a tennivalók konkrét megjelölése, az alkotó munkára való ösztönzés. Ezt az alkalmat ragadta meg a bv. vezetése, és hosszú távú programot kezdett kidolgozni a büntetésvégrehajtás modernizálására. A vezetés igénye találkozott a beosztottak többségének megértésével és újat akaró törekvésével.

A kormány büntetőpolitikája lehetővé tette az első lépés megtételét, az elítéltek kategorizálását. Külön bv. intézetben nyertek elhelyezést az osztályidegenek, a szokásos bűnözők és a többszörösen visszaesők, valamint a dolgozó osztályhelyzetű elsőbűntényes elítéltek.